

Sygn. akt XI Ka 969/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 grudnia 2013 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie w XI Wydziale Karnym-Odwoławczym

w składzie: Przewodniczący: SSO Ewa Bogusz – Patyra – spr.

Sędziowie: SO Elżbieta Kowalska SR del. do SO Dorota Saczewa

Protokolant: prot. Katarzyna Zabielska

przy udziale Prokuratora Ewy Stelmach

po rozpoznaniu w dniu 10 grudnia 2013 roku

sprawy M. K. i T. K.

oskarżonych z art. 233 § 1 k.k.

na skutek apelacji wniesionej przez obrońcę oskarżonych

od wyroku Sądu Rejonowego w Chełmie

z dnia 29 maja 2013 r. sygn. akt II K 741/10

zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że uniewinnia oskarżonych M. K. i T. K. od popełnienia zarzuconych im czynów, wydatkami poniesionymi w postępowaniu obciąża Skarb Państwa.

Sygn. akt **XI Ka 969/13**

UZASADNIENIE

M. K. oskarżony został o to, że:

-w dniach 3 grudnia 2007 roku i 29 stycznia 2009 roku w C. woj. (...) w trakcie postępowania prowadzonego przez Urząd Skarbowy w C. działając w warunkach przestępstwa ciągłego określonego w art. 91 § 1 k.k. 2- krotnie w jednakowy sposób po uprzedzeniu go o odpowiedzialności karnej za zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy co do okoliczności mających służyć za dowód w postępowaniu kontrolnym podatkowym oraz podatkowym zeznał nieprawdę, w tym:

- w dniu 3 grudnia 2007 roku w C. będąc przesłuchiwanym w charakterze świadka w Urzędzie Kontroli Skarbowej w C. po uprzedzeniu go o odpowiedzialności karnej za zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy co do okoliczności mających służyć za dowód w postępowaniu podatkowym karnym zeznał nieprawdę, że nabył w dniu 24 października 2006 roku na przedmieściach R. samochód osobowy T. (...) za kwotę 813,74zł, i samochód ten był w złym stanie technicznym, nie był sprawny technicznie, musiał być przyholowany, zepsuta była instalacja elektryczna, uszkodzony zderzak przedni i oświetlenie, ogumienie nadawało się do wymiany, a samochód do częściowego malowania, podczas gdy dobry stan techniczny pojazdu potwierdza zaświadczenie o przeprowadzeniu badania technicznego z dnia 14 września 2006 roku, którym posłużył się w dniu 31 października 2007 roku w Starostwie Powiatowym w C. aby dokonać rejestracji tego pojazdu;

- w dniu 27 stycznia 2008 roku w C. będąc przesłuchiwanym w charakterze świadka w Urzędzie Kontroli Skarbowej w C. po uprzedzeniu go o odpowiedzialności karnej za zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy co do okoliczności mających służyć za dowód w postępowaniu podatkowym karnym zeznał nieprawdę, że samochód był w złym stanie technicznym, szczegółów nie pamięta, ale samochód był poobijany, został przyholowany a po drodze na stacji paliw uzupełnione zostały światła awaryjne, oraz nie pamięta jaką kwotę zapłacił za ten samochód, tj. o czyn z art. 233 § 1 k.k.

T. K. oskarżona została o to, że:

- w dniu 27 stycznia 2009 roku w C. woj. (...) w trakcie postępowania prowadzonego przez Urząd Skarbowy w C. po uprzedzeniu o odpowiedzialności karnej za zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy co do okoliczności mających służyć za dowód w postępowaniu podatkowym zeznała nieprawdę, że nabyty w dniu 24 października 2006 roku w R. samochód osobowy T. (...) był w złym stanie technicznym, został przywieziony na holu podczas gdy dobry stan techniczny pojazdu potwierdza zaświadczenie o przeprowadzeniu badania technicznego z dnia 14 września 2006 roku, którym posłużył się M. K. w dniu 31 października 2007 roku w Starostwie Powiatowym w C. aby dokonać rejestracji jego pojazdu; tj. o czyn z art. 233 § 1 k.k.

Sąd Rejonowy w Chełmie wyrokiem z dnia 29 maja 2013 r. oskarżonych M. K. i T. K. uznał za winnych dokonania zarzucanych im czynów wyczerpujących dyspozycję art. 233 § 1 k.k., przy czym odnośnie M. K. ustalił, iż drugi z czynów miał miejsce w dniu 27 stycznia 2009 roku, nadto, iż każdy z przypisanych oskarżonemu czynów wyczerpał dyspozycję art. 233 § 1 k.k. i za to na podstawie:

-wobec M. K. art. 233 § 1 k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k.,

-wobec T. K. art. 233 § 1 k.k. wymierzył każdemu z oskarżonych karę 1 (jednego) roku pozbawienia wolności; na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. w zw. z art. 70 § 1 pkt 1 k.k. wykonanie orzeczonych kar pozbawienia wolności warunkowo zawiesił oskarżonym tytułem próby na okres 2 (dwóch) lat; na podstawie art. 71 § 1 k.k. wymierzył każdemu z oskarżonych karę grzywny w ilości 70 (siedemdziesięciu) stawek dziennych, ustalając wysokość jednej stawki w kwocie 15,- (piętnastu) złotych; zwolnił oskarżonych od ponoszenia kosztów sądowych w zakresie opłaty oraz wydatków, którymi obciążył Skarb Państwa.

Od powyższego wyroku apelację wniósł **obrońca oskarżonych**. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

I. obrazę przepisów postępowania mającą wpływ na treść orzeczenia, tj.:

1. 4 k.p.k. w zw. z art. 92 k.p.k. i art. 410 k.p.k. poprzez wydanie wyroku w oparciu o dokumenty nieujawnione w toku rozprawy tj. protokół przesłuchania T. K. przed US w C. k. 10 - 12, protokoły przesłuchań M. K. przed US w C. k. 5-6, 7-9; dowody te Sąd Rejonowy przyjął za podstawę ustaleń faktycznych (vide uzasadnienie s. 3), choć nie zostały one ujawnione na rozprawie (vide protokół rozprawy głównej z dnia 11 stycznia 2013 r. oraz protokół rozprawy głównej z dnia 22 maja 2013 r. k. 234);

2. art. 410 k.p.k. w zw. z art. 394 § 2 k.p.k. poprzez:

-wadliwe przeprowadzenie dowodu z „akt Urzędu Skarbowego w R.” poprzez ich „zbiorcze ujawnienie” na rozprawie (vide protokół rozprawy głównej z dnia 11 stycznia 2013 r. oraz protokół rozprawy głównej z dnia 22 maja 2013 r. - k. 234) bez wskazania, które konkretne dokumenty spośród zalegających w 21 tomach akt zostały ujawnione przez Sąd Rejonowy, jako istotne dla rozstrzygnięcia sprawy;

-wadliwe przeprowadzenie dowodu z akt pojazdu zalegających w kopercie oznaczonej jako k. 82 poprzez ich zbiorcze ujawnienie w toku rozprawy (vide protokół rozprawy głównej z dnia 11 stycznia 2013 r. oraz protokół rozprawy głównej z dnia 22 maja 2013 r. - k. 234) bez wskazania, które konkretnie dokumenty zostały ujawnione przez Sąd Rejonowy, jako istotne dla rozstrzygnięcia sprawy;

3. art. 424 § 1 pkt 1 k.p.k. poprzez ogólne wskazanie, jako podstawy rozstrzygnięcia „akt pojazdu (k.82)” oraz „akt nadesłanych przez Urząd Skarbowy w R.” (vide uzasadnienie s. 3), co nie spełnia wymogu wyjaśnienia jakie fakty i na podstawie, jakich konkretnie dowodów Sąd uznał określone fakty za udowodnione; w tym miejscu należy podkreślić, że powołując się na zeznania oskarżonych złożone przed Urzędem Skarbowymi w C. Sąd Rejonowy odwołuje się do kopii tych dokumentów zalegających w aktach sądowych, na co wskazuje jednoznacznie przywoływana numeracja kart (5-6,7-9,10 -12); na podstawie analizy uzasadnienia wyroku nie można zatem ustalić, które z dokumentów znajdujących się w „akt nadesłanych przez Urząd Skarbowy w R. ” stanowiły podstawę wydania zaskarżonego wyroku;

4. art. 4 k.p.k., 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. polegające na wadliwej ocenie wyjaśnień oskarżonych T. K. i M. K. oraz zeznań M. D. i Z. Ł. i przyjęciu, że są one niewiarygodne, albowiem wzajemnie sprzeczne, nieprecyzyjne i sprzeczne z wyjaśnieniami M. K.; ocena ta godzi w reguły logiki i zasady doświadczenia życiowego, albowiem świadkowie jednoznacznie wskazali, że byli proszeni o dokonanie naprawy samochodu bezpośrednio po jego zakupie przez oskarżonych, wskazali na szereg usterek, a opisy ich były zgodne w zasadniczych kwestiach (naprawa silnika, naprawy blacharskie), a ewentualne drobne rozbieżności wobec upływu czasu nie mogą uzasadniać odmowy wiarygodności tychże zeznań; ponadto świadek D. wskazał, że widział, jak oskarżeni jeździli tym samochodem, ale po dokonaniu napraw, a nie przed tym faktem, jak ustalił Sąd Rejonowy odwołując się zeznań M. D.;

II. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, tj.

1. ustalenie, że T. K. zeznała w dniu 27 stycznia 2009 r., że samochód osobowy T. (...) w chwili zakupu był w złym stanie technicznym podczas gdy okoliczności tej przeczy treść protokołu sporządzonego z tego przesłuchania; T. K. na pytanie o stan techniczny pojazdu zeznała: „Nie wiem, bo ja się na tym nie znam, pamiętam, że samochód przywieźliśmy na holu” (k.5 v, odpowiedź na pytanie nr 6), a z treści jej zeznań wynika jednoznacznie, że nie była zorientowana, co do stanu technicznego pojazdu, ani też co do szczegółów całej transakcji (cena, dokumentacja itd.);

1. ustalenie na podstawie zeznań B. R. stanu technicznego pojazdu T. (...) (w tej części Sąd obdarzył wiarą zeznania świadka - uzasadnienie s. 6), jako dobrego podczas gdy zeznając w dochodzeniu B. R. zeznała, że choć nie pamięta szczegółów transakcji z udziałem oskarżonych to zdarzały się takie sytuacje, że samochody sprzedawane przez jej firmę były uszkodzone i trzeba było je holować (k.32v), a więc dowód ten nie daje podstawy do odmowy wiary zeznaniom oskarżonych w części dotyczącej holowania pojazdu;

III. Na wypadek nieuwzględnienia zarzutów podniesionych w pkt I i II apelacji zaskarżonemu wyrokowi zarzucił obrazę przepisów prawa materialnego, tj.:

1.art. 233 § 1 k.k. w zw. z art. 1 § 2 k.p.k. polegającej na błędnej jego wykładni i przyjęciu, że osoba składając zeznania w charakterze świadka, co do okoliczności mogących stanowić podstawę przedstawienia jej zarzutów w postępowaniu karnym, a więc osoba podejrzana w sensie faktycznym w przypadku podania nieprawdziwych faktów lub ich zatajenia wyczerpuje swoim zachowaniem znamiona przestępstwa fałszywych zeznań, podczas gdy prawidłowa wykładnia tego przepisu wskazuje, że działa wówczas w ramach kontratypu prawa do obrony, a więc wyłączona jest bezprawność czynu w myśl zasady nemo se ipsum accusare tenetur, a tym samym nie dochodzi do popełnienia przestępstwa;

Podnosząc powyższe zarzuty wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości poprzez uniewinnienie oskarżonych M. K. i T. K. od zarzucanych im czynów ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy T. K. i M. K. do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji;

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja obrońcy oskarżonych jest zasadna w zakresie zarzutu obrazy prawa materialnego tj. art. 233 § 1 k.k., tym samym zasługuje na uwzględnienie zawarty w niej wniosek o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uniewinnienie oskarżonych od popełnienia zarzucanych im czynów.

W pierwszej kolejności stwierdzić należy, że chybiony jest zarzut obrazy wskazanych przez obrońcę przepisów prawa procesowego i będący jego konsekwencją zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia.

Lektura akt sprawy oraz pisemne motywy zaskarżonego wyroku nie dają żadnej podstawy do przyjęcia trafności zarzutu oparcia wyroku o dokumenty nieujawnione w toku rozprawy. Jakkolwiek protokoły przesłuchania oskarżonych z 3 grudnia 2007r. i 27 stycznia 2009r., które stały się podstawą czynienia ustaleń faktycznych przez Sąd Rejonowy, nie zostały ujawnione, to jednak podkreślić trzeba, że Sąd I instancji ujawnił całość akt Urzędu Skarbowego w R., a dotyczących B. R., tj. sprawy w której w charakterze świadków przesłuchani zostali M. K. i T. K.. Nie ulega zatem wątpliwość, że ujawnione zostały również protokoły z dnia 3 grudnia 2007r. i 27 stycznia 2009r. Bez wpływu na treść orzeczenia pozostaje także uchybienie podniesione przez obrońcę, a dotyczące „zbiorczego” ujawnienia całych akt oraz dokumentów pojazdu oraz powoływanie się przez Sąd Rejonowy w pisemnych motywach wyroku na te dowody.

W ocenie Sądu Odwoławczego zakres tak przeprowadzonego przez Sąd I instancji postępowania dowodowego jest wystarczający dla ujawnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy.

Analizując wyniki zebranego materiału dowodowego należy stwierdzić, że jego ocena – wbrew stanowisku obrońcy – została dokonana prawidłowo, w oparciu o dowody przeprowadzone w toku przewodu sądowego.

Sąd I instancji z całokształtu ujawnionych okoliczności wyprowadził racjonalne wnioski, kierując się przy tym wskazaniem wiedzy, doświadczenia życiowego jak i zasadami logicznego rozumowania. Dokonanej ocenie dowodów nie można zarzucić dowolności. Sąd I instancji w sposób uporządkowany przedstawił w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku jakie fakty i na podstawie jakich dowodów uznał za udowodnione oraz nieudowodnione, a w tym dlaczego obdarzył wiarą poszczególne dowody. Ocena zarówno wyjaśnień oskarżonego jak i zeznań świadków, a także pozostałych dowodów poprzedzona została należytych ujawnieniem w toku rozprawy główniej całokształtu okoliczności sprawy i to w sposób podyktowany obowiązkiem dochodzenia prawdy. Stwierdzić przy tym należy, iż Sąd Rejonowy swe stanowisko co do oceny poszczególnych dowodów (ich wiarygodności lub niewiarygodności) wyczerpująco i logicznie (z uwzględnieniem wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego) uargumentował w uzasadnieniu. Z tych względów ocena materiału dowodowego dokonana przez Sąd I instancji podlega ochronie z art. 7 kpk. Było to niewątpliwie działanie w ramach swobodnej oceny dowodów, przez co Sąd Odwoławczy nie stwierdził, by ramy tejże oceny zostały przekroczone.

Wobec tego, że przekonanie Sądu Rejonowego o wiarygodności jednych dowodów i odmówienie wiary innym poprzedzone zostało ujawnieniem w toku rozprawy głównej całokształtu okoliczności sprawy (art. 410 kpk) i to w sposób podyktowany obowiązkiem dochodzenia prawdy (art. 2 § 2 kpk) oraz stanowiło wynik rozważenia wszystkich okoliczności przemawiających zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego (art. 4 kpk), co zostało wyczerpująco i logicznie – z uwzględnieniem wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego – uargumentowane w uzasadnieniu wyroku /por. OSNKW 1991, z. 7-9, poz. 41/nietrafny jest również zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku, skoro skarżący nie wykazał jakich konkretnych uchybień w zakresie logicznego rozumowania dopuścił się Sąd Rejonowy w ocenie materiału dowodowego zebranego w sprawie.

Rację natomiast należy przyznać skarżącemu gdy podnosi zarzut obrazy art. 233 § 1 k.k., polegający na błędnej wykładni tego przepisu.

Skoro z ustaleń Sądu Rejonowego ponad wszelką wątpliwość wynika, że faktura potwierdzająca zakup samochodu była nierzetelna, bowiem podana w niej cena nie odpowiadała wartości rynkowej samochodu jak również kwocie rzeczywiście uiszczonej, to tym samym w czasie składania zeznań w Urzędzie Skarbowym w C. oskarżeni mieli obiektywnie uzasadnione obawy, że mogą zostać pociągnięci do odpowiedzialności karnej lub karnoskarbowej jako współsprawcy albo pomocnicy B. R.. Słusznym jest zatem stwierdzenie, że działali oni w ramach prawa do obrony gwarantowanego nie tylko przez art. 6 k.p.k., ale zapisanego wprost w art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, co powoduje, że bezprawność ich czynów, polegających na złożeniu fałszywych zeznań, jest wyłączona w ramach pozaustawowego kontratypu działania w ramach prawa do obrony.

Sąd Okręgowy w pełni podziela utrwalone stanowisko doktryny i orzecznictwa, zgodnie z którym nie popełnia przestępstwa składania fałszywych zeznań osoba, która umyślnie składa nieprawdziwe zeznania dotyczące okoliczności mających znaczenie dla realizacji jej prawa do obrony (vide V KK 265/12 wyrok SN 2012-11-22 LEX nr 1231653 uchwała z dnia 20 września 2007 r., I KZP 26/07, OSNKW 2007, z. 10, poz. 71, wyrok z dnia 12 lutego 2009 r., III KK 339/08, LEX 486545, postanowienie z dnia 22 września 2008 r., IV KK 241/08, Biuletyn Prawa Karnego 2008 nr 12 poz. 13; co do ewolucji orzecznictwa w tej materii - por. m.in. M. Bielski "Wyłączenie przestępności składania fałszywych zeznań w związku z przysługującym sprawcy czynu zabronionego prawem do obrony" CzPKiNP Rok XV: 2011 z. 3 s. 73-92)

Zasadę prawa do obrony w polskim procesie karnym statuuje przede wszystkim art. 6 k.p.k. Jedną z gwarancji tak rozumianego prawa do obrony jest ustanowione w art. 175 § 1 k.p.k. prawo oskarżonego do milczenia w procesie, wyrażające się w uprawnieniu do odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania lub do odmowy składania wyjaśnień, a także unormowana w art. 74 § 1 k.p.k. reguła nemo se ipsum accusare tenetur. Stosownie do treści tego ostatniego przepisu oskarżony (podejrzany) nie ma obowiązku dowodzenia swojej niewinności ani obowiązku dostarczania dowodów na swoją niekorzyść. Z obu tych unormowań wynika zatem brak obowiązku samooskarżania się, a więc i dostarczania dowodów przeciwko sobie. Zauważyć przy tym należy, że ostatni z przepisów stanowi realizację wymogu wynikającego z art. 14 ust. 3 lit. g ratyfikowanego przez Polskę Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych ONZ, otwartego do podpisu 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167), w myśl którego każda osoba oskarżona o popełnienie przestępstwa ma prawo, na zasadzie równości, do niezmuszania do zeznawania przeciwko sobie lub do przyznania się do winy. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu należy zatem przyjąć, że zakres zastosowania zasady nemo tenetur jest szerszy niż gwarancje procesowe oskarżonego (podejrzanego). Chroni ona bowiem także **każdego uczestnika postępowania karnego, który zobowiązany jest do składania oświadczeń procesowych** (świadka, biegłego, strony postępowania), a **który w razie ujawnienia przestępstwa mógłby być narażony na odpowiedzialność karną**. Zatem **chroni potencjalnego podejrzanego jeszcze przed postawieniem mu jakiegokolwiek zarzutu**, od momentu popełnienia czynu (por. Z. Sobolewski: Samooskarżenie w świetle prawa karnego (nemo ipsum accusare tenetur) Warszawa 1982 r., s. 11; P. Wiliński: Zasada prawa do obrony w polskim procesie karnym, Kraków 2006 r., s. 356].

Mając zatem powyższe na uwadze, należało na podstawie art.437 § 2 kpk zmienić zaskarżony wyrok i uniewinnić oskarżonych od popełnienia zarzuconych im czynów.

Konsekwencją powyższej zmiany w wyroku było rozstrzygnięcie o wydatkach, które zgodnie z art. 632 pkt2 k.p.k. ponosi Skarb Państwa.